

Petra JADLOVSKÁ – Ondřej CINK (red.), *Metternichové & Kynžvartsko v době Albrechta z Valdštejna, Kynžvart 2020, 94 s.*

V knižních obchodech bychom po ní většinou pátrali marně, přesto by útlá publikace vydaná z iniciativy pracovníků státního zámku Kynžvart Národním památkovým ústavem (resp. pro Národní památkový ústav nymburským nakladatelstvím VEGA-L) neměla zájemcům o západočeské dějiny uniknout. Jedná se o sborník pěti studií, jež v kratší podobě zazněly během online kolokvia v roce 2020, v době vrcholících protikoronavirových opatření. Editorům Petře Jadlovské a Ondřeji Cinkovi se je podařilo obdivuhodně rychle vydat. Počin je to jistě záslužný, jelikož zatímco kancléř Metternich a jeho klasicistní zámek Kynžvart patří dlouhodobě do obecného povědomí, málokdo už ví, že západočeskou državu vlastnil jeho rod od dob třicetileté války a že tamější zámecké sídlo je renesančně-barokního původu.

V prvním příspěvku se Markéta Janáková zaměřila na postavu Albrechta z Valdštejna a jeho spojení s městem Cheb. První část rekapituluje generalissimovy životní osudy, především na základě jedné z nejnovějších valdštejnských monografií z pera Roberta Rebitsche (česky 2014). Od 20. let 17. století se soustředí na jeho „pracovní“ pobyty na Chebsku, přičemž už předtím neopomenula zmínit, že i Valdštejnova choť Lukrécie Nekšová z Landeku měla kořeny mezi chebským patriciátem. Druhá část, opět ryze kompilativní, přináší informace o dění ve městě po vévodově zavraždění a o zrodu zdejší valdštejnské tradice, ke které nemalou měrou přispěl Fridrich Schiller svým proslulým dramatem. Od začátku 20. století se pak v Chebu díky Karlu Sieglovi utváří specializované valdštejnské muzeum s bohatými sbírkami, ještě rozšířenými darem valdštejnského badatele a sběratele Hermannu Hallwicha. Je škoda, že autorka v rámci použité literatury, ne vždy zcela seriózní, přejala i řadu chyb a klišé. Kupříkladu zmiňovaný Rebitsch již dávno ve své jiné knize, o Matyáši Gallasovi, prokázal, že jméno Jan nikdy nenesl a že se nenarodil roku 1584, ale 1588. A tvrzení, že tento Valdštejnův soupeř zemřel na malárii (s. 14), je už vyložené „faul“. Skutečnou příčinou jeho úmrtí byl nepodařený zákrok chirurga při pokusu ulevit Gallasovi od močových kamenů. Ke zbytečným chybám pak patří třeba i tvrzení o klášteře františkánů ve Stříbře (správně: minoritů) a některá z biografických dat Valdštejnových vrahů. Kupříkladu ten hlavní, Walter Deveroux, nezemřel roku 1639, ale až roku 1640.

Následuje stať Jana Kahudy o patrně druhém nejznámějším příslušníkově metternichovského rodu, trevírském arcibiskupovi Lotharovi (1551–1623). Faktem je, že ona známost se pojí spíše k německým než českým zemím, kde se omezuje jen na historické kruhy specialistů na raný novověk. Lothar Metternich si ale pozornost zaslouží, nejen jako jeden z církevních kurfiřtů (od roku 1599), člen katolické Ligy, účastník války o julišské dědictví a blízký

spolupracovník císařů Matyáše a Ferdinanda II., ale i jako velmi vzdělaný muž, přítel umění a iniciátor pozoruhodných stavebních podniků. Vybudoval pevnost Ehrenbreitstein ve městě Koblenz, několik poutních kostelů, pozval do Trevírů kapucíny a podporoval i další církevní řády, nezapomínal ovšem ani na budování vlastního panství, které po jeho smrti převzali příbuzní. Mezi nimi i oba synovci, kteří se věnovali světské kariéře a v Čechách získali hned v prvních letech třicetileté války panství Kynžvart. Kahuda je ve svém výkladu jistý, má dobrý přehled a využívá kromě recentní literatury také archivní zdroje, včetně dosud málo probádaného Rodinného archivu Metternichů. Na druhou stranu, odkazy na zdroje v textu velmi často chybí, poznámkový aparát je maximálně úsporný, takže se čtenář kolikrát může jen dohadovat, odkud autor čerpal.

Třetí příspěvek prostřednictvím Pavla Koblasu seznamuje s majetkovou državou rodu Metternichů – podle nadpisu v době pobělohorské, reálně mnohem více až v 19. století. Kromě Kynžvartu od roku 1623 (zástava), resp. 1629/1630 (dědičný zisk a zápis do desk zemských), vlastnili kupříkladu také západočeský Kynšperk nad Ohří a epizodně nejrůznější statky napříč Čechami a Moravou (Herálec, Úsobí aj.). Jenže až do francouzské revoluce, kdy je postup revolučních vojsk vyhnal z původních domovů, žili trvale v porýnských državách, teprve poté nuceně přesídlili do habsburských zemí. Měli i majetky v Uhrách. V souvislosti s českými panstvími je třeba vyzdvihnout, že od roku 1697 byl Kynžvart rodinným fideikomisem a že v roce 1827 rakouský kancléř Metternich koupil další velké západočeské panství, Plasy. Koblasův text je čtivý, opřený o zahraniční literaturu i archivní výzkum.

Původním příspěvkem je rovněž studie archeologa Filipa Prekopa o vzniku a zániku hradu Kynžvartu, jenž stával – a jeho zříceniny dosud stojí – v lesích vysoko nad městem a zámekem. Po rekapitulaci jeho starší historie, s důrazem na první zničení v době počátku vlády Karla IV., následné znovuvybudování za Václava IV. a definitivní zánik při bojích se Švédy roku 1647, přichází autorovo zamyšlení nad architektonickou podobou hradu, již si díky dlouholetému podrobnému průzkumu může dovolit. Na tomto místě – vzhledem k tématu kolokvia a recenzované publikace – budiž zmíněno, že ještě v závěru třicetileté války byl hrad naposledy opevňován, o čemž svědčí dodnes dochované relikty. Opozdál se dochovala i tzv. švédská šance, soudobé dělostřelecké postavení. Příspěvek je doprovázen bohatou obrazovou přílohou.

Za nejzdařilejší, nepřínosnější a skutečně původní příspěvek pak považuji ten závěrečný, od Jakuba Krčka a Michala Profanta o kynžvartském zámku a jeho hospodářském zázemí ve druhé polovině 16. a první polovině 17. století. Autoři tu přesvědčivě dokazují, že zámek Kynžvart má nejen barokní, ale dokonce už renesanční jádro z doby Švamberků a Zedwitzů. V oceňovacím protokolu z roku 1622 během konfiskačního procesu se píše ještě o tvrzi, po

barokizaci na konci 17. století už lze hovořit o zámku. Jeho podoba je konec-konců známa i z ikonografického materiálu – což platí rovněž pro hospodářské budovy za zámek (západně od hlavní zámecké budovy), na prvním místě pro panský pivovar, jemuž Krčec s Profantem věnují zvláštní pozornost.

Po jazykové stránce je publikace až na pár marginálií v pořádku, editoři odvedli dobrou práci. Vadou na kráse jsou již zmíněná faktografická pochybení především v prvním příspěvku, nicméně celkové vyznění publikace je pozitivní. Nutno jen litovat, a je to bohužel příznačné, že si dosud nikdo detailněji netroufl také na postavy prvních Metternichů na Kynžvartu – Johann Reinhard a jeho bratři tak na své životopisce nadále čekají.

Jan Kilián

Karel NOVÁK, *Oprátky spravedlnosti, nebo pomsty? Hrdelní ortely uložené lidovými soudy v Plzni a Klatovech v letech 1945–1947, Praha 2022, 422 s.*

Profesor MUDr. PhDr. Karel Novák, DrSc., svým osobním životem spojený s Rokycany, je pozoruhodnou osobností. Významný plzeňský chirurg a učitel lékařské fakulty UK v Plzni se krátce po listopadových událostech zapojil do politického života (1992 poslanec Federálního shromáždění), pak se ale vrátil na fakultu (profesorem jmenován roku 2000). Závěr své lékařské kariéry strávil v blízkém bavorském Weidenu, kde se stal primářem tamní chirurgie. Po návratu domů se tento činorodý penzista a starý mládenec sice s aktivní medicínou rozloučil, ale našel si novou životní zálibu a náplň. V řádném studiu vystudoval (se spolužáky, kteří by mohli být jeho vnuky) bakalářské studium historie na Fakultě filozofické ZČU a následné magisterské se zaměřením na moderní dějiny tamtéž.

Svůj zájem soustředil na téma překvapivě dosud neprobádané a publikačně nevyužitě. Důkladným archivním studiem podložená práce se soustředila na retribuční soudnictví, jímž domácí poválečná spravedlnost reagovala na zločiny spáchané v temném období našich dějin, vymezeném dekrety prezidenta Edvarda Beneše mezi 21. květnem 1938 a 31. prosincem 1945. Práce spočívá na detailní a původní analýze spisů všech zločinů, za něž mimořádné lidové soudy v Plzni a Klatovech uložily trest smrti. Základním obsahem knihy jsou zhuštěné kasuistiky jednotlivých případů, které autor roztřídil do pěti tematických kapitol s výstižnými názvy: 1) Vrazi, 2) Bestiální sadisté a mnohonásobní univerzální zločinci, 3) Udavači, 4) Vlastizrádci a zrádci národa a 5) Organizátoři zločinů. Plejáda souzených byla široká, převládali Češi, tedy občané Protektorátu,